

ŠOLA ZA STARŠE

VZGOJA ZA VREDNOTE

dr. Z. Zalokar Divjak

A. Einstein: »Najgloblje in največje čustvo, ki smo ga zmožni, je doživetje skrivnosti. Edino iz tega vzklije prava znanost. Komur je to čustvo tuje, kdor se ne more čuditi in spoštovati, je duševno že mrtev...Kdor ima svoj obstoj za nesmiseln, ni samo nesrečnik, marveč je sploh nesposoben za življenje.«

Kadar se trudim odgovoriti na vprašanje, kako otroku prikazati, ga naučiti, da je svet skrivnosten in lep in da je to tudi ena od bistvenih lastnosti, ki nas žene k odkrivanju življenjskega smisla, vedno najprej pomislim na doživljajske vrednote.

Brez *doživljajskih vrednot*, si ne morem zamisliti oblikovanja otrokove osebnosti, pa tudi ne razvoja osebnosti odraslega človeka.

Logoterapija (terapija za smisel življenja) poudarja, da so doživljajske vrednote sestavni in nujni del življenja posameznika, saj je za njihovo uresničevanje odločilna človekova zmožnost za:

- ljubezen,
- doživljanje narave,
- kulture,
- umetnosti,
- samega sebe,
- sočloveka.

Doživljajske vrednote ustvarjamo z *medsebojnimi odnosi in doživljanjem stvarnosti*. Zato je potrebna najprej naša pripravljenost na *sprejem stvarnosti* takšne, kot je, in *sožitja* z njo, nato pa celotna ubranost človeških *čustev, razuma* in vseh zmožnosti, s katerimi razpolagamo.

Kljub velikim željam, da bi naši otroci v teku svojega izobraževanja pridobivali *znanje*, bi se morali zavedati, da izobraževanje ne bo imelo pravega smisla, če ne bodo otroci *razumeli življenja* v vsej njegovi *lepoti* in *bolečini*.

Ker obstaja danes vedno večji razkorak med naravo in človekom, se moramo potruditi, da jo začnemo zopet znova *spoštovati* in slediti njenim *zakonitostim*. Na ta način bo najbrž možno *sožitje* in njeno *očuvanje*.

Danes pa je problem že takoj na začetku. Če hočemo začutiti tišino, veličino in neminljivost narave, moramo *znati videti*. Otroci hodijo na razne izlete, naravoslovne dneve, gledajo, vendar ne vidijo bistvenih stvari. Njihova pozornost je usmerjena drug na drugega, ne na naravo okoli njih. *Občudovanje* in *zanimanje* pa se razvijeta šele takrat, kadar smo *pozorni*.

Vedno več otrok ima težave s pozornostjo. Ko jih opazujem, dajejo videz časovne zamaknjenosti. Za vsako stvar je potrebna »velika priprava«, da nam jih uspe *umiriti*, oziroma usmeriti njihovo pozornost na zadano nalogo. Otroci morajo biti torej umirjeni, *notranje pripravljeni*, da se lahko *koncentrirajo* na naloge.

Ko pridejo k nam na tabor, jih pripravimo tako, da jim pokažemo najprej z diapozitivi in zanimivimi ljudmi, kaj se v naravi dogaja, kako se v naravi obnašamo in kaj lahko v naravi počnemo.

Nato pa se učimo s pomočjo *meditacije*, kako se zberemo, usmerimo svojo pozornost na hrib, drevo, megllice ali sončni zahod. Otrokom tudi povem, da si s pomočjo meditacije lahko pomagajo tudi pri šolskih nalogah, učenju, športu in zlasti pri vseh pomembnih odločitvah, ki jih bodo morali v življenju sprejeti sami.

Pomembna pa je tudi zahteva, da hodimo *v tišini*, ker tako najbolje poskrbimo za svojo varnost in otroci svojo pozornost usmerijo na naravo. Zanimivo je, kako so presenečeni, navdušeni nad vsakim polžem, žabo, gosenico. Karkoli pač zagledajo, imajo za *odkritje*. Vidi se, da niso navajeni gledati in videti.

Prišel je torej čas, ko je potrebno pozornost že načrtno usmerjati tudi na tako lepe stvari, kot je narava. To vidimo še posebej pri pubertetnikih in še malo starejših. Njihova *čutila* so predvsem zaradi ropota, ki so ga navajeni, *otopela* za doživljanje lepega. Ravno v tem obdobju pa bi se morali *hraniti z lepimi stvarmi*, ker so to leta, ko svet dojemajo najprej s čustvene plati.

Kadar pa gre že za otopelost, potem tudi ne zadostujejo več običajni načini motivacije za vzpodbujanje njihovega doživljanja. Mislim predvsem na *govorjenje o zdravem življenju, o lepoti narave*, ker izzveni kot *moraliziranje*. Zaradi govorenja še nihče ni vzljubil narave. Ravno tako kot se zaradi našega *prosvetljevanja* o mamilih, njihovih sestavinah in škodljivosti še nihče ni vzdržal mamil.

Prvo pravilo pri vzgoji za naravo se glasi, da morajo otroci *v naravo zelo pogosto*, že od malega naprej, če hočemo, da jo bodo *začutili, jo spoznali in se tudi z njo oplemenitili*.

Starši me sprašujejo, kako naj pripravijo otroke, da bodo radi šli z njimi v hribe. Gre za osnovnošolske otroke, ki si za ostajanje doma izmislijo tudi cel kup razlogov.

Moj odgovor pa je naslednji. Za vse dejavnosti in opravila, za katera starši vemo, da so pomembna za vzgojo otroka, moramo tudi odrasli čim bolj uresničevati. V primeru, da sami radi hodimo v hribe, potem ob koncu tedna samo napovemo, da gremo tja in tja. Ne vem, zakaj starši tako radi nagovarjajo otroke, jih prosijo za stvari, ki same zase ne potrebujejo prav nobene reklame.

Problem je najbrž v tem, da ne vidijo v ospredju – narave, torej predmeta, o katerem se razmišlja, temveč svojega otroka. Ta otrok pa je že navajen, da mu ni treba ubogati, da ima lahko pri vsaki stvari svoje pripombe, in starši potem niso več gotovi, kako naj ravnajo.

Toda vsi tisti, ki so vztrajali pri svojih odločitvah in odpeljali otroke s sabo, pa tudi vemo, da so bili otroci na začetku poti še malo mulasti, potem pa so jih pot, doživetja, sproščen pogovor prevzeli in domov smo prišli vsi zadovoljni.

Čustveni odnos do narave se namreč lahko *oblikuje le v naravi*.

Vedno bolj opažam, da otroci *ne prenesejo porazov*. Vsa negativna občutja, kritike, manj spretni vrstniki, vse jim pride prav, da bi opravičili svoj poraz.

Vendar je najbrž v življenju, gledano v celoti, *več porazov* kot *zmag*, zato so zmage tako sladke. Če bi bilo tako enostavno uspeti, tudi zmaga ne bi bila toliko vredna. Zato so

neuspehi, porazi sestavni in nujni del odraščanja. Vedno obstajajo še druge možnosti. Potrebno je iskati te *možnosti* in se ne vrteti v krogu svoje ranjene osebnosti.

V naravi se tega lahko naučimo z *veliko ponižnostjo*. Tudi če gremo še tako dobro pripravljeni npr. na zahtevno turo, nas ravno blizu vrha dobi nevihta, in obrnemo. Vsa naša pričakovanja, ves trud, priprave, vse je bilo tako rekoč zaman. Če tega nismo sposobni sprejeti, bolje, da v hribe več ne hodimo.

Tudi v življenju je tako. Včasih smo za *neuspehe* v največji meri prispevali *sami*, spet drugič je to splet *okolščin*. *Bistveno* pa je, da *ne odnehamo*, če nam cilj res nekaj *pomeni*. Otroci, ki so to izkušnjo doživeli, so se *utrdili*, kar se je pokazalo pri naslednjih pohodih.

Pri delu z otroki bi morali delati na doživljajskih vrednotah (med katerimi ima narava osrednje mesto) kot indirektnem usmerjevalcu k življenjskemu smislu in vzpodbujanju otrokove ustvarjalnosti. Kar samo po sebi postane delo, ustvarjanje v njihovi notranjosti nuja. Na taboru se ta ustvarjalnost kaže v mnogih obrazilih. Že zjutraj nas pri pospravljanju pričakajo duhoviti napisi, pesmi in mnenja o nas vzgojiteljih in taboru. Čez dan si mimogrede izmislijo novo himno, si dajejo nova imena, velikokrat pa se zlasti dekleta zatopijo v svoje dnevnike in sporočila, ki nam jih na koncu tudi poklonijo v spomin.

Narave sem kot primer vzela zato, ker je prav vsakomur pri roki. Podobno bi lahko opisali športne dejavnosti, prijateljstvo, branje knjig, glasbo, pomoč drugim, učenje. Vse to so vsebine, ki gradijo otrokovo osebnost s smiselnimi življenjskimi vsebinami. Le takrat, kadar otroka ali mladostnika te vsebine pritegnejo, bo lahko iskal svoje življenjske smisle v lepih doživetjih in z dobrimi posamezniki.

Literatura:

ZALOKAR DIVJAK, Zdenka. Vzgoja za smisel življenja. 1. izd. Ljubljana: Educy, 1998. 163 str., ilustr. ISBN 961-6010-15-8. [COBISS.SI-ID 74171648]